

Offentlig utfrågning

För, med och av

– en uppföljning av tillgänglighet inom kulturen

ISSN 1653-0942
978-91-86673-46-8
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2014

Förord

Kulturutskottet ordnade torsdagen den 10 april 2014 en offentlig utfrågning kring frågor om tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning. Vid utfrågningen presenterades rapporten För, med och av – en uppföljning av tillgänglighet inom kulturen (2013/14:RFR14). Rapporten har tagits fram inom ramen för kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsarbete. Uppföljningen har inriktats på allas möjlighet att ta del av och utöva kultur samt frågor kring kulturarvet. Stor vikt har lagts vid medborgar- och brukarperspektivet.

I det följande redovisas programmet för utfrågningen och en utskrift av den stenografiska uppteckningen som gjordes vid utfrågningen.

Stockholm i juni 2014

Gunilla Carlsson
Kulturutskottets ordförande

Ann Aurén
Kanslichef

Offentlig utfrågning

För, med och av – en uppföljning av tillgänglighet inom kulturen

Dag: Torsdagen den 10 april 2014
Tid: Kl. 10.00–12.00
Plats: Förstakammarsalen

Program

09.30 **Kaffe**

10.00 **Inledning**
Gunilla Carlsson (S), kulturutskottets ordförande

10.10 **Presentation av rapporten För, med och av – en uppföljning av tillgänglighet inom kulturen (2013/14:RFR:14)**
Peter Strand, utredare, utvärderings- och forskningssekreteriatet inom utskottsavdelningen

10.30 **Kulturens betydelse för oss alla**
Lena Adelsohn Liljeroth, kultur- och idrottsminister

10.45 **Panelsamtal**
Moderator: Per Lodenius (C), ordförande i kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp
Deltagare i panelen
Benny Marcel, avdelningschef, Statens kulturråd
Mikael Wahldén, utredare, Handisam
Ines Uusmann, styrelseledamot, Handikappförbunden/HSO
Jan-Peter Strömgren, styrelseledamot, Lika Unika
Emilia Wärff, dansare i Danskompaniet Spinn

11.50 **Avslutning**
Ulf Nilsson (FP), kulturutskottets vice ordförande

Offentlig utfrågning För, med och av – en uppföljning av tillgängligheten inom kulturen

Ordföranden: God morgon allesammans och hjärtligt välkomna till riksdagens förstakammarsal och kulturutskottets förmiddag. Vi ska tillsammans framför allt lyssna på och ta del av den utvärdering som utvärderingsgruppen i kulturutskottet har jobbat med.

Kulturutskottet har på senare år vid flera olika tillfällen behandlat frågor om kulturen och tillgängligheten för personer med funktionshinder. Denna utvärdering är ett led i det fortsatta arbetet.

Trots att det senast 2010 skulle ha genomförts åtgärder för att avhjälpa enklare hinder finns det fortfarande en hel del kvar att göra för att alla ska kunna ta del av kultur.

En annan del är möjligheten att själv kunna vara delaktig. Där är det tyvärr alldeles för många som fortfarande känner att de inte själva kan vara med och utöva kultur.

Dessa och flera andra frågor har utskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp tittat på tillsammans med Peter Strand från utvärderings- och forskningssekretariatet som har varit behjälplig i arbetet. En del av det arbetet ska vi nu få ta del av.

Jag är jätteglad att det är så många som har valt att komma hit i dag för att ta del av rapporten. Med det vill jag börja med första punkten. Det är presentationen av utvärderingen. Jag lämnar först ordet till Peter Strand som är utredare på utvärderings- och forskningssekretariatet. Varsågod, Peter, och än en gång hjärtligt välkomna allihop.

Peter Strand, Utvärderings- och forskningssekretariatet: Titeln på rapporten, *För, med och av*, är ett budskap i sig själv. I det här sammanhanget syftar det på att kulturen ska vara för, med och av personer med funktionsnedsättning. Det är personer som inte längre betraktas som passiva mottagare av kultur utan som aktiva medborgare som ska medverka i kulturen på samma sätt, på samma villkor och med samma rättigheter som alla andra, det vill säga som åskådare, producenter, dansare, skådespelare, konstnärer och så vidare.

Den här rapporten har tagits fram av kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp. Uppföljning och utvärdering är numera en grundlagsreglerad uppgift för alla utskotten i riksdagen. Kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp består av Per Lodenius från Centern som ordförande, Isak From från Socialdemokraterna, Anne Marie Brodén från Moderaterna, Tina Ehn från Miljöpartiet, Maria Lundqvist-Brömster från Folkpartiet, Margareta Larsson från Sverigedemokraterna, Bengt Berg från Vänsterpartiet och Lars-Axel Nordell från Kristdemokraterna.

Utgångspunkt för uppföljningen har varit riksdagens kulturpolitiska beslut 2009. Målet ser vi här. Det vi fokuserat på i uppföljningen är att alla ska ha

möjlighet att delta i kulturlivet. Inriktningen för arbetet med kulturpolitiken är att den ska främja allas möjligheter till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor.

Mål för kulturpolitiken:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. **Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet.** Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

En annan utgångspunkt är riksdagens beslut om funktionshinderspolitiken som fattades redan år 2000 och som fortfarande gäller. Målet är en samhällsgemenskap med mångfald som grund och att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet och att det råder jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

En ytterligare utgångspunkt har varit kulturutskottets beslut om kultur och tillgänglighet de senaste åren. En viktig inriktning som uppföljnings- och utvärderingsgruppen haft från början var att det skulle vara ett medborgar- och brukarperspektiv på uppföljningen. Det har vi försökt. Vi har försökt att få fram underifrånperspektivet framför allt genom kontakter med funktionshindersorganisationerna.

En annan utgångspunkt är regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken som gäller för perioden 2011–2016. Den strategin är regeringens strategi. Den är inte beslutad av riksdagen. Det är därför den står inom parentes. Vi jobbar med att följa upp de beslut som riksdagen har fattat.

Mycket av det som händer i dag och det som görs är för att uppnå de mål som riksdagen har beslutat om. Inriktningen på uppföljningen har varit möjligheten att ta del av kultur, möjligheten att utöva kultur och att göra kulturarbetet synligt.

Vi har också varit tvungna att avgränsa vårt arbete. Vi har inte tagit med medieområdet, där vi har tv och radio, folkbildningsområdet, som också har stor betydelse på området, och it och elektronisk kommunikation. Teknikerna är i dag väldigt betydelsefulla för att få tillgänglighet. Det är ämnen som man kan ta upp i senare uppföljningar om utskottet så önskar.

Vi beräknar i dag att personer med funktionsnedsättning, beroende på olika undersökningar som finns, är 20–30 procent av Sveriges befolkning. Det är en mycket heterogen grupp med mycket olika förmågor och problem. Det är fråga om nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn, nedsatt hörsel och också funktionsnedsättning på grund av psykiska problem.

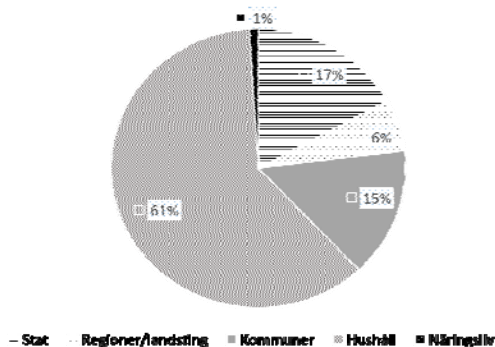
De aktörer som vi har tittat på i uppföljningen är en lång rad statliga myndigheter inom kultursfären, stiftelser och bolag. De mest centrala är Kulturrådet och Riksantikvarieämbetet som är sektorsansvariga myndigheter inom

sina områden för funktionshinderspolitiken. Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning, har ett samordningsansvar i förhållande till myndigheterna och för att initiera. Vi har också Allmänna arvsfonden som är en viktig finansiell kraft i utvecklandet av nya projekt. På den regionala och kommunala nivån har vi kommuner och landsting där mycket av den konkreta politiken förs ut och genomförs.

Sedan har vi sist men inte minst funktionshindersorganisationerna. Det finns hela 64 funktionshindersorganisationer som får statliga bidrag. Bidragen ligger på 182 miljoner totalt per år. Organisationerna har blivit fler, kostnaderna har ökat, så kakan har blivit mindre. Anslagsmedlen har legat fast sedan 2010. Den frågan ligger inte på kulturministerns bord utan tillhör Socialdepartementet och socialutskottet här i riksdagen.

Som utredare och uppföljare vill man ofta titta på vad saker och ting kostar. Det är Myndigheten för kulturanalys som har tagit fram uppgifterna. Det är samhällets totala utgifter för kultur under ett år. Hela kakan är på 63 miljarder där hushållen står för 61 procent, staten för 17 procent, regioner och landsting för 6 procent, och kommunerna för ungefär 15 procent. Den statliga delen utgör lite drygt 10 miljarder, kommunernas är något mindre, och för regioner och landsting är den ungefär 3,5–4 miljarder.

Samhällets utgifter för kultur



Källa: Myndigheten för kulturanalys, 2012

Man kan undra hur mycket av det som används för att göra kulturen mer tillgänglig. Det är väldigt svårt att få fram sådana uppgifter. Funktionshinderspolitiken har en princip som kallas för ansvars- och finansieringsprincipen. Den innebär att varje sektor i samhället ska utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare inklusive personer med funktionsnedsättning.

På kostnadssidan gäller enligt principen att kostnaderna ska finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten. Det gör att man inte särredovisar

de kostnader man lägger ned för tillgänglighetsåtgärder på något plan. Därför kan det vara svårt att titta på det. Men det finns andra metoder för att styra, ställa och redovisa.

Ansvars- och finansieringsprincipen:

- Varje sektor i samhället ska utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare, inklusive personer med funktionsnedsättning.
- Kostnader för tillgänglighetsåtgärder ska finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten.

Kulturrådet har inom sitt sektorsansvar tre delmål. Det första är att de regionala kulturinstitutionerna skulle ha en handlingsplan för tillgängligheten senast 2013. Delmål två är att enkelt avhjälpna hinder ska vara undanröjda senast 2016. Det tredje är att de webbplatser som dessa institutioner har följer internationell standard.

Här kan vi kort se att det går framåt men att det kanske går lite långsamt. Kulturrådets slutsats är att många aktörer gör väldigt mycket trots begränsade resurser. Samtidigt går utvecklingen för långsamt, säger Kulturrådet, vad gäller delmålens uppfyllelse.

I sin anslagsframställan för 2015–2017 har rådet pekat på behovet av ökad finansiering såväl till institutioner och verksamheter inom kultursamverkansmodellen som till det fria kulturlivet.

Riksantikvarieämbetet har också ett sektorsansvar inom sitt område. Här har man ett delmål som är lite mer ospecificerat. Man jobbar med det. Man har brutit ned delmålet i fyra effektmål som kanske kommer att slå igenom i nästa års redovisning.

Här handlar det om länsstyrelser och läns museerna. Det är ett lite mer begränsat område jämfört med Kulturrådets sektor. Här kan man se hur utvecklingen går framåt. Det har gjorts mycket. Det är en positiv trend på de flesta områden.

Riksantikvarieämbetets slutsats är att det finns en högre medvetenhet och ett större engagemang i tillgänglighetsfrågorna i dag. Men det stora problemet är pengar. Utifrån de förutsättningar som finns gör länsstyrelserna och läns museerna ett bra jobb enligt Riksantikvarieämbetet.

Hur ser det ut för de statliga kulturmyndigheterna och de centrala myndigheterna? Här gör Handisam varje år någonting som kallas för öppna jämförelser som man kan se på deras hemsida. Vi tittar här på 2012 och 2013. Det visar sig att sju myndigheter har förbättrat sig från 2012 till 2013 medan sex myndigheter har en försämrad tillgänglighet. De övriga ligger still eller är nytillkomna. Här finns det mycket att göra. Uppföljningsgruppen pekar i sina slutsatser på att staten bör föregå med gott exempel och att man skyndsamt sätter in åtgärder på området.

Om vi tittar på kulturvanorna besöker personer med funktionsnedsättning kulturevenemang i betydligt mindre utsträckning än övriga befolkningen. Vi ser här att det är 53 procent jämfört med 68 procent i den övriga befolkningen.

Handisam genomför vid olika tillfällen den så kallade Rivkraftundersökningen. De utgår från en panel med personer med olika former av funktionsnedsättning. Jag tror att det är 1 300–1 400 personer som ingår. I år gjorde man en undersökning vad gäller just kulturen och tillgängligheten till kulturen. Man frågade hur ofta dessa personer besökte respektive utövade kulturaktiviteter.

Här kan vi se i mittenkolumnen, de gula fälten, att ungefär 90 procent någon gång under ett år besökt kulturella aktiviteter medan siffran för dem som själva har utövat är betydligt lägre. Vi kan också se att det är 40 procent som aldrig utövar någon form av kulturell aktivitet.

När det gäller hinder för att besöka eller utöva kulturaktiviteter ser vi att det är uppåt 80 procent och över det som upplever hinder. Det är nästan 40 procent som alltid eller ofta upplever hinder i samband med kulturella aktiviteter. Siffrorna är ungefär lika stora när det gäller att utöva aktiviteterna.

När vi har intervjuat funktionshindersorganisationerna har det kommit fram att det går framåt, men det finns väldigt många hinder kvar som måste åtgärdas. Det gäller den fysiska tillgängligheten till kulturlokaler, kulturmiljöer, entréer, att kunna välja sittplats, toaletter och att kunna få servering på samma villkor som andra.

Det handlar dessutom om bristande kommunikationstekniker. Det saknas hörslingor. Här finns det naturligtvis mer på de stora orterna än på små orter. Det saknas teckenspråkstolkning, syntolkning, textning, audioguidar på museer, med mera. Det är stressande miljöer och obemannade bibliotek. Det finns en begränsad valfrihet. Även om det har blivit bättre är det ibland bara vissa föreställningar som textas, till exempel. Dessa personer har också sämre ekonomiska villkor. Frågan är också vem som ska betala ledsagarnas biljett vid olika engagemang.

Vad gäller den andra inriktningen i uppföljningen, möjligheten att utöva kultur, är det i stort sett samma problem, fast här ställs det ännu högre krav för att personer med funktionsnedsättning ska kunna medverka och utöva kultur. Det ställs större krav på ledsagare, teckentolk och hörteknik.

När vi talade med DHR beskrev de det på ett väldigt målande sätt. Personer med till exempel nedsatt rörelseförmåga avstår helt enkelt från att utöva kultur på grund av hindren. Så illa är det på många håll. Om tillgängligheten är bristande inom de publika delarna, säger DHR, till exempel i en teater, bedöms den ofta vara katastrofal bakom scenen. Så ser verkligheten ut.

Den tredje inriktningen på rapporten handlar om kulturarvet och att synliggöra hur historien sett ut och ser ut för personer med funktionsnedsättning. Här har kulturutskottet fattat beslut och uttalat sig vid flera tillfällen.

Uppföljningsgruppen pekar på att det är viktigt att det arbete som har inletts får en fortsättning och att även funktionshindersorganisationernas egna

insatser på kulturarvsområdet och resursproblemen som kommit fram i uppföljningen uppmärksammas i det fortsatta tillgänglighetsarbetet. Det gäller bland annat Sveriges Dövas Riksförbund och Synskadades Riksförbund som vi har intervjuat.

Positiva och bra exempel på åtgärder finns det många. Här är bara ett litet urval. Det gäller till exempel att det sägs fungera väldigt bra med hörslingor på Stockholms, Göteborgs och Malmös stadsteatrar och Dramaten. Det gäller också de egna teatergrupperna Tyst Teater, Glada Hudik och Moomsteatern. Svenska Filminstitutets projekt med Tillgänglig bio har gått in i en ny fas och ska inom tre år kunna visa 50 000 visningar syntolkade och med uppläst textremsa.

Det handlar också om fysisk tillgänglighet. Här finns Liljevalchs projekt med Värdig entré. Vad gäller utbildning finns kulturkommunikatörsutbildningen i Bollnäs, Dövsstudier för alla och Syntolkning Nu. Det är andra positiva exempel. På museisidan har vi till exempel Stockholm Science Center, 100 % för alla på Tekniska museet och projektet Funktek i Göteborg.

En viktig aktör vad gäller finansieringen av nya och utvecklande projekt är Allmänna arvsfonden. År 2012 delade man ut 123 miljoner till 105 olika projekt som hade funktionshindersperspektiv. Det var 14 kulturprojekt med funktionshindersperspektiv, och de fick 57 miljoner kronor. Totalt delar Arvsfonden ut ungefär en halv miljard kronor till olika utvecklingsprojekt per år, vilket är betydande. Det finns också andra prioriterade områden.

Hur har det då blivit? Vi landar i att alla från brukarsidan, medborgarsidan och funktionshindersorganisationerna säger att det har blivit bättre i ett långsiktigt perspektiv. Kulturutbytet har ökat, och möjligheterna att utöva kultur har också blivit fler kanske framför allt tack vare utvecklingen av informations- och kommunikationstekniken. Det är smartphones och datorer som på olika sätt dyker upp och nya appar man kan använda sig av. Det är väldigt positivt på många sätt. Men samtidigt går det för långsamt. Man tycker att det går alldeles för långsamt.

Till exempel skulle enkelt avhjälpta hinder ha varit åtgärdade redan 2010. I vissa fall går det till och med lite bakåt. Det är andra områden som inte ligger direkt under kulturområdet. Det är fråga om rätten till assistans, parkeringstillstånd och försörjningsstöd. Det är vardagliga saker och också privatekonomi. De flesta personer med funktionsnedsättning har en klart sämre ekonomi än befolkningen i övrigt. Det spelar naturligtvis en väldigt stor roll.

Till sist kommer jag till uppföljnings- och utvärderingsgruppens bedömningar i tio punkter. Dem ska vi se i den uppåtgående solens färger. Jag går inte in på alla punkterna. De finns i inledningen av sammanfattningen av rapporten som ni allihop får. Den går också att ladda ned från riksdagens webbsida i dag som pdf-fil eller kan beställas från riksdagen i tryckt form.

Jag ska ta upp några punkter. Det är uppföljnings- och utvärderingsgruppens bedömningar. (Se bilaga)

Det är viktigt att kraftfulla åtgärder sätts in för att undanröja hindren och göra kulturen tillgänglig för alla i fråga om både deltagande och utövande.

Mer fokus behöver läggas på att personer med funktionsnedsättning ska betraktas som aktörer och inte bara som mottagare av kultur.

Det omfattande arbete som pågår inom Kulturrådets sektorsansvar ser gruppen som mycket positivt. Här finns mycket kvar att göra, men den inriktning som finns nu ser man väldigt positivt på.

Det är också väldigt betydelsefullt att funktionshindersorganisationernas synpunkter får gehör och genomslag i myndigheternas verksamhet. Det kan vara lite så och så med det ibland.

Slutligen är det viktigt att regeringen uppmärksammar de problem som har kommit fram i uppföljningen och redovisar till riksdagen och även för funktionshindersorganisationerna hur arbetet med att åtgärda problemen fortskrider och så småningom slutförs.

Ordföranden: Tack så jättemycket för detta, Peter Strand, och för den hjälp som du har tillfört arbetet med rapporten från uppföljningsgruppen. Ett hjärtligt tack för det.

Med det går vi över till nästa punkt. Det är kulturens betydelse för oss alla. Jag hälsar kultur- och idrottsminister Lena Adelsohn Liljeroth hjärtligt välkommen.

Lena Adelsohn Liljeroth, kultur- och idrottsminister: Tack så mycket, och tack Peter för genomgången och inte minst det som var din tionde punkt här, att det ska uppmärksammas av regeringen och följas upp. Det är ett arbete som pågår både i det lilla och i det stora. Jag har gjort en del anteckningar, men jag ska ändå försöka att hålla mig någorlunda kort.

Utgångspunkten är klar inte minst genom de nya nationella mål som vi antog i riksdagen 2009 efter den kulturutredning som varit. Där betonar vi allas rätt till kultur. Jag brukar framhålla att i begreppet alla ingår också barn. Det har inte tidigare varit ett nationellt kulturpolitiskt mål.

Mycket behöver göras. Även jag har noterat att väldigt mycket sker och att arbetet går framåt. Det har jag hört när jag har varit ute på våra institutioner. Det hör jag när jag möter medborgare. Det ser jag också när jag är ute på institutionerna.

Men det är i det här fallet som i en del andra. Vi kan nämna jämställdhet, som också är ett tydligt mål för oss alla. Det går framåt på många områden, men kanske inte så fort som vi skulle vilja.

Det som gör mig lite bekymrad bland mycket är när du Peter pekar på att det har gått bakåt och inte framåt i flera av våra statliga myndigheter. Vad det beror på hoppas vi kanske få klart för oss i dag. Det är någonting som vi självklart ska följa.

Du sade att ungefär 20–30 procent av befolkningen har någon form av funktionshinder. Gruppen kan naturligtvis utvidgas beroende på vad man menar med ett funktionshinder.

Jag har en hörselskada, och jag har varit väldigt öppen med det. Det har jag varit för att tala om att det inte är något hinder för att bli minister eller

engagera sig på olika sätt. Det är heller inte skamfyllt att använda sig av någon form av hjälpmedel. När jag kom in i riksdagen 2002 var det inte många som hade hörapparat eller ens ville erkänna att det var ett problem. Det har hänt väldigt mycket där. Det är inte skamfyllt att ha hörapparat längre. Ibland kan det till och med vara lite läckert.

Det gjorde också att jag kanske räknades in i dessa 20–30 procent. Jag hade väldigt svårt att gå på teatern även med teleslinga. Det är inte alltid att den tekniken fungerar som man skulle önska. När jag första gången på Dramaten kunde följa en föreställning med en display där man kunde se texten satt det bakom mig på raderna flera teckenspråkiga. De hade aldrig kunnat se föreställningen. Det var en pjäs av Majgull Axelsson.

Detta är också någonting som kommer alltmer, vilket är intressant. Du nämnde också Dramaten och hur man med teknik kan ladda ned på sin app och följa föreställningen, texten och dialogen, där. Det betyder jättemycket inte bara för dem som är döva utan för de många av oss som har svårt att över huvud taget kunna följa med.

På Stockholms dramatiska högskola har man nu också en speciell linje för teckenspråkiga skådespelare. Det är också väldigt positivt. Även de som hör eller halvhör kan ha glädje av att gå på till exempel Tyst Teater.

En annan grupp som du inte nämnde men som man också skulle kunna ta med är de som kanske är i en begynnande demens. Nationalmuseum hade nu innan man stängde för att bygga upp någonting större och ännu finare visningar för de som var dementa. Det är också ett sätt att arbeta med tillgänglighet så att kulturen tillhör oss alla.

Mycket kan vara synligt. Det kan handla om fysiska hinder som trappor. När Peter beskrev hur det såg ut bakom scen som katastrof kan jag absolut förstå det. Det finns prång. Vi vet bara hur det ser ut till exempel bakom scenen på Operan eller på andra mindre scener. Det är hopplöst även för dem som inte har några problem att gå eller stå.

Det är en del i detta. Det är lättare att peka på, eftersom det är synligt. En del annat är det svåra. Där behöver man fantasi att arbeta med de organisationer som företräder och har kunskap om olika funktionshinder. Det är självklart. Det är där kunskapen finns och kanske också lösningarna finns. Man behöver fantasi.

Jag kan ta ett enkelt exempel. Vi går alla på museer. Mycket bygger på att det ska vara snyggt, grafiskt tjustigt informationsmaterial kanske bredvid konst, föremål eller vad det nu kan vara. Försök att läsa det! Jag vet inte hur många gånger jag har tagit upp det med olika museer. Ni kan inte ha en text som löper, löper och löper många gånger negativt vitt på svart eller vitt på blått. Det är möjligt att någon har tänkt till och tycker att det är vackert. Man behöver inte ha dyslexi för att tröttna efter två meningar. Det är enkelt fixat, skulle jag vilja säga, om fantasin och viljan finns hos någon.

Inte desto mindre är det en hel del som är gjort. Det som handlar om det tekniska området berörde Peter Strand bara kort. Den 27 mars kom Statens kulturråd med sin rapport om digitalisering och tillgänglighet, som i sin tur

var ett resultat av ett uppdrag som vi har givit från regeringen. Digitaliseringen, den nya tekniken, visar nya möjligheter att ta till sig kultur. Det är någonting som vi naturligtvis ska sprida och se hur vi kan jobba vidare med det och vilka uppdrag vi kan ge till våra olika myndigheter.

Handisam, som glädjande nog är företrädd här, visar att kulturområdet troligen är det första och kanske enda område som fullt ut uppfyller de förväntningar som finns fram till 2016. Det är ingenting att slå sig till ro med. Precis som Peter sade visar rapporten att det finns ett engagemang, en vilja, men man kan naturligtvis göra väldigt mycket mer.

Sammantaget tycker jag att mycket händer. Det finns mycket att arbeta med. Nu är det många röster här som jag vill lyssna till och ta del av. Det är en uppförbacke, men det finns ett engagemang. Vi talade länge på alla möjliga håll om att det skulle vara kultur *för* människor som hade någon form av funktionshinder. Nu är det *med* och *av*. Den här integrationen är otroligt spännande.

Även om det fortfarande är betydligt färre som har funktionshinder som deltar i kulturen tror jag att vi också på det här området ligger väldigt bra till jämfört med många andra länder. Vi är inte nöjda med det, men jag tror att det bidrar till att svenskarna enligt den statistik vi har är de mest kulturaktiva i Europa. Men vi ska nå ännu högre.

Ordföranden: Vi har kommit till panelsamtal, och vi har flera inbjudna deltagare i panelen. Det ska bli spännande att lyssna på dem. Jag vill hälsa välkommen Ines Uusmann, som är styrelseledamot i Handikappförbunden/HSO, Jan-Peter Strömngren, styrelseledamot i Lika Unika, Emilia Wärff, dansare i Danskompaniet Spinn, Benny Marcel, avdelningschef på Statens kulturråd och Mikael Wahldén, utredare på Handisam.

Samtalet ska ledas av Per Lodenius från Centerpartiet, som också har varit ordförande i utvärderings- och uppföljningsgruppen.

Per Lodenius (C): Ni fick presentation av gruppen i Peter Strands presentation. De kommer att komma tillbaka och ställa frågor till panelen, en väldigt namnkunnig, intressant och spännande panel. Kulturutskottets ordförande presenterade panelen. Jag tänkte låta Benny Marcel inleda med hur man kanske kan definiera kultur och tillgänglighet.

Benny Marcel, Statens kulturråd: Inom Kulturrådet, precis som hos många andra som är representerade här i dag, har arbetet med tillgänglighet till konst och kultur pågått under många år. Våra erfarenheter liknar säkert varandras. Arbetet med tillgänglighet måste ständigt återerövas, vidmakthållas och utvecklas. Till detta krävs en utvecklad och diskuterad människosyn och kunskapssyn där inte minst nyckelord som mångfald och delaktighet är av centralt värde.

Mångfalden och delaktigheten måste leva inom alla samhällssektorer och förstås inom kulturområdet, särskilt inom civilsamhället, föreningslivet, folkbildningen, konstnärliga grundutbildningar och högre utbildningar och inom det professionella kulturlivet.

Vi har gått från en utveckling under de senaste 50 åren från att personer med funktionsnedsättning inte var eller inte fick vara synliga i samhället till att vi i dag glädjande nog ser en ökad aktivitet inom kulturområdet med verksamheter som tar sikte på att ge möjligheter för personer med funktionsnedsättning att utöva sitt konstnärskap. I dag finns det ett flertal exempel, inte minst inom scenkonsten som vi fick ta del av, där konstnärer med funktionsnedsättning är verksamma och efterfrågade både nationellt och internationellt.

Inom konsten och kulturområdet i stort finns också många verksamma konstnärer med icke synliga funktionsnedsättningar, som adhd, Aspergers och autism. Konsten är, när den är som bäst, i sig inkluderande och ger en person möjlighet att använda och utveckla sin kreativitet, originalitet och särprägel i utforskandet av konsten. Detta är någonting som alltför sällan lyfts fram och diskuteras men som är en nog så viktig del för konstens utveckling.

Detta faktum rimmar väl med de nationella kulturpolitiska målen om att konsten ska vara en dynamisk och obunden kraft i samhället med yttrandefriheten som grund. Det kan inte nog betonas att kraften och källan till kreativitet ofta har sin grund utanför normen. Det finns enligt Kulturrådets bedömning ett mycket stort intresse och engagemang för frågor som berörs i den uppföljande rapport om tillgänglighet inom kulturen som presenteras här i dag.

I den kreativa och kulturella sektor som Kulturrådet verkar inom finns många av de innovatörer och aktörer som både beskriver och gestaltar den samtid vi lever i. I de olika regionerna runt om i Sverige skapar de upplevelser och olika konstnärliga uttrycksformer, redskap som både bidrar till framtidstro och kan initiera näringsverksamhet.

Jag tror att det är många fler som vill vara med i förverkligandet av funktionshinderspolitiken. Kreativt tänkande människor skapar också, när det är som bäst, en demokratisk medvetenhet. Vår tid präglas av för demokratin betydelsefulla ställningstaganden. Konsten är i detta sammanhang en dynamisk, utmanande och obunden kraft för hävdande av mänskliga rättigheter och yttrandefrihet.

Funktionshinderspolitiken, det vi särskilt ska diskutera här i dag, är en viktig hörnsten där kulturpolitiken på allvar tagit plats som aktör inom flera politik- och samhällsområden, samtidigt som den enskilde individens behov av att bli sedd, hörd och respekterad är det som ska stå i centrum för politikens genomförande och förverkligande.

Per Lodenius (C): Då vill jag vända mig till Emilia Wärff, dansare i Danskompaniet Spinn. Du är inte bara dansare, Emilia, utan har också en annan profession, du är även designer. Hur ser du på den breda kunskapen när det handlar om kultur och tillgänglighet utifrån den rapport som har kommit?

Emilia Wärrff, Danskompagniet Spinn: År 2010 började jag arbeta i Danskompagniet Spinn, som är Sveriges första integrerade danskompagni, det vill säga att där jobbar både personer med funktionsnedsättningar och personer utan funktionsnedsättningar tillsammans. Att jag kom att arbeta där har sin grund i att jag sedan femårsåldern är förlamad från bröstnivå och använder mig av en manuell rullstol. Detta har givit mig ett perspektiv på omvärlden som jag aldrig annars skulle ha fått, en hjärna med en helt annan vilja än min kropp, en vardag som innebär planering, tålmod och en stor portion av envishet.

Tillgänglighet för mig innebär ett flöde, ett flöde i sättet att röra mig. Dagar utan hinder kan finnas kvar som minnen. I dag till exempel när jag tog mig ned från hotellets lobby var det en lång ramp i stället för en trappa. Det var kanske 25 meter lång ramp där alla tog sig fram. Det är en sådan sak som gör att man känner en positiv vilja inför dagen.

Det som stör mig allra mest är platser där man har gjort en tillgänglighetsanpassning, gjort en bock i protokollet, avhjälpt hinder. Man har läst en rapport och gjort det som anses vara bra, men man har inte insikten om vad som behövs, utan man kanske har monterat en ramp. Man lägger två stålramper i mitten av en trappa som är kanske tio centimeter breda var. Där tänker man att alla med rullstol ska ta sig fram, oavsett om man har en elektrisk stol, en manuell stol eller en helt annan stol. Det är det som gör att jag kan få ont i hjärtat. Det är någonting som ska fungera för mig, men där jag ändå inte kan ta mig fram.

Det kan också komma ned till en så grundläggande sak som en fungerande toalett. Det är någonting där arbetet i Spinn har utgjort en väldigt stor del. Det är något som man inte alls vill ska hindra det konstnärliga arbetet. Till exempel finns det ofta toaletter som är anpassliggjorda men som används som lager så att man får börja med att flytta ut till exempel mjölkkartonger. Jag var på en skola häromveckan där man hade placerat alla mjölkkartonger, gamla möbler och olika saker där.

Hur ska man kunna börja när man inte ens vet att man kan gå på toaletten? Man hänvisas ofta till bakvägar, omvägar och sopingångar.

Men man kan också tänka på ett helt annat sätt. Att vi är här i dag, att jag sitter här från ett integrerat danskompagni är en stor sak. Mycket har förändrats; det här tror jag inte hade hänt för 20 år eller kanske ens för 10 år sedan. Att vi inspireras av andra länder, till exempel England som har kommit oerhört långt inom scenkonsten när det gäller att integrera det för alla, tycker jag är ett väldigt stort steg. Men det finns mycket kvar att göra.

Per Lodenius (C): Emilia är alltså en professionell kulturskapare inom både design och dans. Men alla är inte utövande, utan det finns konsumenter av kultur, om man nu får använda det uttrycket. Med tanke på det som vi i rapporten kallar för "för" kan man fråga: Har alla samma möjligheter att ta del av kultur? Hur ser ni på Lika Unika på det, Jan-Peter Strömgren?

Jan-Peter Strömgren, Lika Unika: Jag ska börja med att tacka för inbjudan och för den fina rapport som vi har fått men som jag inte riktigt har hunnit läsa än, men det känns verkligen bra.

Jag vill berätta lite kort om Lika Unika som alla kanske inte känner till. År 2009 var det ett antal förbund som alla berörs mycket av den aktuella fråga som diskuteras här, nämligen Förbundet Sveriges Dövblinda, Hörselskadades Riksförbund, där jag själv är ordförande, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, Neuroförbundet, Sveriges Dövas Riksförbund och Synskadades Riksförbund. Det är de som är Lika Unika. Vi är de som har jobbat väldigt mycket för för-perspektivet.

Vi bildade Lika Unika för att i första hand ha ett enda mål, och det är värna våra mänskliga rättigheter. Då är av- och med-perspektivet ett absolut måste. Det finns en tendens till att vi fortfarande fastnar i för-begreppet. Men som Lena Adelsohn Liljeroth var inne på har det för många av våra grupper ändå gått framåt, inte minst för gruppen hörselskadade. Men jag tror att det gäller generellt. Som Emilia beskrev är det så att många rörelsehindrade kanske skulle kunna ta del av kulturen som mottagare, men då är det så mycket annat som inte funkar och som många gånger är förnedrande. Till exempel kan man inte gå på toalett.

För många andra grupper handlar det om att man inte, trots allt som görs, kan ta det till sig. Jag kan inte låta bli att kommentera ändå vårbudgeten, som presenterades i går. Jag tror att vi alla har oerhört svårt att hitta något i vårbudgeten som kommer att föra de här frågorna framåt. Inom mitt eget område har vi sedan länge önskat att regeringen skulle göra en satsning på digitaliserad direkttextning. Jag tror inte att det fanns med i går heller. Det är bra om regeringen gör mer än vad den gör. Det är oerhört viktigt ur perspektivet mänskliga rättigheter att gå från för-rollen och få med allihop.

Avslutningsvis vill jag säga att många av våra organisationer bildades en gång i tiden för att det över huvud taget skulle skapas möjligheter för oss med olika funktionsnedsättningar att i vår lilla krets utöva en rad kulturaktiviteter. Nu kräver vi att få vara med i de normala sammanhangen.

Per Lodenius (C): Ines Uusmann kommer från Handikappförbunden där hon är styrelseledamot. Vi hörde här om för-perspektivet, om kultur *för*. Vi talar ofta om kultur som någonting man ska uppleva. Men i rapporten heter det också ”med och av”. Vi hörde Emilia som är professionell kulturskapare. Hur ser det ut för kultur och tillgänglighet när det handlar om ”med och av”?

Ines Uusmann, Handikappförbunden/HSO: Det är viktigt med ”med och av”, att gå från synsättet att vara patient till att vara medborgare, den demokratiska omvändningen i det avseendet.

Vi i Handikappförbunden representerar nästan 40 olika förbund. Det är klart att det är väldigt olika om man sitter i rullstol eller om man är autistisk. Många av funktionsnedsättningarna syns inte precis men finns ändå. Lena

Adelsohn Liljeroth var inne på att det var mellan 20 och 30 procent, men låt oss säga 20 procent för att vi inte ska överdriva.

Vi ska delta i samhället på lika villkor, alla. Det gäller väldigt mycket också på kulturområdet, och därför tycker vi att det är ett fantastiskt bra initiativ från kulturutskottet. Ingen vågar väl säga att det är bra, för det finns så mycket kvar att göra. Och självklart finns det mycket kvar att göra, men det finns det ju i alla delar av samhället.

Det här bygger på FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Funktionshinder uppstår först när samhället inte fungerar i mötet med den enskilda människan. Då menar jag att man som politiker har möjligheten att fixa den verktygslåda som det handlar om, det vill säga lagstiftning, ekonomiska styrmedel och sådant, för att riva hindren. Men vi behöver också, för att vi ska ha nytta av verktygslådan, hantverkare som använder verktygen. De här hantverkarna är, som jag ser det, ämbetsmännen hos de statliga myndigheterna, de som finns i kommunerna och landstingen. Det kan naturligtvis också vara företag, organisationer och enskilda personer. Alla de olika aktörerna är viktiga på sitt sätt.

Vi har pratat om tillgänglighet. Det handlar om tillgänglighet till skapande, till att lyssna av eller vad det nu är. Min erfarenhet är att vi ofta fastnar när det gäller ordet tillgänglighet i den fysiska tillgängligheten. Det handlar om så mycket mer, typ så enkla saker som öppettider, möjlighet att läsa en text eller att höra ett musikstycke eller att läsa en skylt. Ett bättre ord är faktiskt användbarhet, tycker jag.

Därför tycker vi att vi måste satsa mer i samhället totalt sett, generellt, på universell utformning i den fysiska miljön, men det gäller också program och tjänster som är bra direkt när de byggs eller när programmen kommer till. Det innebär att det kanske blir en aning dyrare första året, men på sikt blir det otroligt mycket mer samhällsekonomiskt lönsamt om vi kan vända på synsättet.

Det är nu 14 år sedan vi myntade begreppet enkelt avhjälppta hinder. Jag kommer ihåg att man i början sade: Men det kommer inte att gå, det är för svårt och det kostar för mycket. Vi tänkte inte på det. Det var mycket "Vi tänkte inte på det".

Det handlar om att förändra normperspektivet, menar vi. Vi behöver en synvända. Det finns till och med inskrivet i FN:s konvention att man ska bekämpa stereotypa uppfattningar och höja medvetenheten om kapaciteten hos och bidrag från personer med funktionsnedsättning. Så står det i FN:s konvention, och det är precis på pricken vad det handlar om.

Det här är ett demokratiskt uppdrag, ett helhetsuppdrag, men naturligtvis också ett specifikt uppdrag till kultursektorn, som är en viktig del i demokratiuppbyggnaden.

Jag tror att vi måste akta oss för stuprörlösningar; vi måste betona helhetsperspektivet mycket mer än vad vi har gjort. Det innebär till exempel att hur bra drivkraft panelen än är, så är det rätt många som inte ryms inom den.

Det är barn, personer med psykisk ohälsa, med kognitiva funktionsnedsättningar och så vidare. Vi behöver bredda den typen av uppföljningar.

När det gäller helhetsperspektivet är det viktigt att vi kommer från stuprören även inom andra samhällsområden. Det gäller assistansfrågan, utbildningsområdet och rätten till försörjning. Vi vet att människor med funktionsnedsättning är fattigare än andra. Det kostar pengar att gå på ett museum, och det kostar pengar att ha med sig en ledsagare. Det är ett reellt hinder.

Hur ska man då göra? Det finns ett antal experter på området. Jag tycker att man ska involvera dem, det vill säga dem som har ett eget funktionshinder. Det är de som är de verkliga experterna. Därför är det viktigt att man stöder användarinitiativ så att det inte blir någon expert med fina Powerpointpresentationer som man låter sig charmas av. Vi vet att det ger både snabbare och mer hållbara resultat om man lyssnar på dem som har egen erfarenhet.

Jag vill nämna en sak som vi drabbats av på senare tid, och det gäller Allmänna arvsfonden, vars uppgift i grunden är att befrämja goda idéer i projekt som kommer från användarna. Nu har det mer och mer kommit att handla om att man måste ha samarbete med den offentliga sektorn. Jag kan i och för sig förstå att det hänger ihop med att man vill ha långsiktighet. Men det har lett till att väldigt många av våra organisationer nu ser mer begränsningar än möjligheter. Det här tror jag att man måste förändra och låta idéerna flöda.

Ett verksamt medel, ett verksamt verktyg, är pengar. Det är ett bra styrmedel. Om det sedan är staten eller kommuner som fattar beslut om bidrag eller gör en upphandling är det bra att villkora det till att man måste tänka på tillgängligheten till kultur. Då tar det skruv, och det vet vi från många andra områden. Post- och telestyrelsen har lyckats bra med det. Kulturrådet har gjort jättebra insatser på området.

Vi ser att det jobb som nu pågår är viktigt och bra, och det kan få flöden ut på andra stuprörsområden. Det handlar om demokrati och bättre samhällsekonomi i grunden. Man måste tänka lite utanför boxen och tänka lite mer långsiktigt.

Jag ska avsluta med ett medskick med att citera FN-konventionen igen: ”Konventionsstaterna ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att utveckla och använda sin kreativa, artistiska och intellektuella förmåga, inte endast i eget intresse, utan även för samhällets berikande.”

Per Lodenius (C): Ines använde ord som användbarhet, vända på synsättet och nämnde att man tidigare sade: Vi tänkte inte på det.

Vi har lyssnat på organisationer och på professionen, och nu tänkte jag att vi skulle in på myndighetssidan. Jag vänder mig till Benny Marcel från Kulturrådet, som delar ut pengar till institutioner. Om jag har förstått det rätt är ett kriterium att det ska vara tillgänglighet för att bidrag ska delas ut. Hur ser det egentligen ut med den här tillgängligheten när pengarna delas ut?

Benny Marcel, Statens kulturråd: Jag tänker komma till det, men jag vill först av allt – vi har läst rapporten – från Kulturrådet tacka kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp för ett väldigt bra arbete. Det är framsynt och viktigt att kulturutskottet beslutat göra den här uppföljningen och utvärderingen. Rapporten har lyckats fånga in flera väsentliga aspekter och perspektiv på hur tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning ser ut inom kulturområdet. Kulturrådet delar flera av de slutsatser som man i rapporten har kommit fram till.

Mycket av förverkligandet av de frågor som rapporten tar upp sker på lokalt och regionalt plan. Därför måste förstås orden i rapporten omsättas i konkret handling. Jag kommer till på vilket sätt Kulturrådet medverkar i det.

Samtidigt är det viktigt att poängtera att ansvaret för delaktighet och tillgänglighet är ett ansvar som delas av lokal, regional och nationell nivå. Rapporten lyfter till exempel fram Handisams undersökning att endast 17 procent av kommunerna ställer krav på delaktighet och tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning när de ger bidrag till kulturföreningar.

Vi kan från Kulturrådet här i dag förmedla den absolut goda nyheten om att vårt första delmål har uppfyllts vad gäller Kulturrådets bidrag till landets kulturinstitutioner. Det är ett mål som säger att samtliga kulturinstitutioner som får statsbidrag ska ha en handlingsplan för tillgänglighet senast 2013. Det har vi kopplat till vår bidragsgivning. Det är ett villkor för bidragsgivningen. Det är, precis som har sagts här tidigare, oerhört fungerande.

Man kan säga att det var en viss eftersläpning. Man kanske inte trodde att vi menade allvar. Så sent som i går fick vi in den sista planen. Jag sade också att vi skulle sitta här i riksdagen och inte ville skämmas för en enda verksamhet. Det är ett slags hygienfaktor, skulle jag vilja säga, när det för vår del gäller den metod kring kultursamverkansmodellen som vi har fått ett särskilt ansvar för och uppdrag att genomföra. Jag vill återkomma till det.

Rapporten lyfter fram att det är viktigt att myndigheter och andra aktörer möjliggör en fortsatt långsiktig verksamhet för utvecklingsprojekt som visar sig vara framgångsrika i tillgänglighetsarbetet. Allmänna arvsfonden har här lyfts fram som en viktig aktör, som har helt andra möjligheter än Kulturrådet att finansiera utvecklingsprojekt för den civila sektorn.

Rapporten beskriver också samrådsförfarandet. Det finns ett samråd mellan Kulturrådet och Riksantikvarieämbetet och de centrala funktionshindersorganisationerna. Vi kan se att de synpunkter som lyfts fram där får genomslag i vår verksamhet. Vi tycker att det är viktigt för oss i myndigheterna. Vi ser på samrådet som en möjlighet för oss att vässa och kvalitetssäkra vårt arbete och kunna arbeta med frågorna på ett strategiskt sätt gentemot kulturlivet.

Den enskilt viktigaste frågan i samrådet fram till i dag har handlat om införandet av kultursamverkansmodellen som metod för att nå målet med funktionshinderspolitiken. Detta har som sagt visat sig vara mycket framgångsrikt. Jag ska kort berätta hur det har gått till.

Kulturrådet har av regeringen fått uppdraget för införandet av kultursamverkansmodellen och är ordförande i kultursamverkansmodellens samverkansråd, där Svenska Filminstitutet, Konstnärsnämnden, Kungliga biblioteket, länsstyrelserna genom Länsstyrelsen i Kronobergs län, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och Riksteatern ingår. Samverkansrådet tar del av såväl de kulturplaner som kommer från regionerna som den årliga uppföljningen av den regionala kulturverksamheten och ska främja en statlig helhetssyn på den regionala kulturverksamheten.

De tre delmål som Kulturrådet har fått i uppdrag att genomdriva 2011–2016 har alltså kopplats till besluten om statlig finansiering till den regionala kulturverksamheten i kultursamverkansmodellen. Kulturrådet ser att detta är en mycket stark framgångsfaktor i arbetet med målsättningarna. Vi har täta dialoger med regioner och landsting om hur man ska arbeta med tillgänglighetsfrågorna och följer också upp hur frågorna beskrivs i kulturplaner och relaterad verksamhet.

Ett annat kriterium för regionernas verksamhet är att de ska samråda med civilsamhället när de tar fram kulturplanerna. I detta inräknar Kulturrådet naturligtvis bland annat funktionshindersorganisationerna. Jag vill ändå i det sammanhanget säga att det tar tid innan man hittar de kontakterna på ett optimalt sätt.

Trots att Kulturrådet uttrycker att utvecklingen går för långsamt – för det finns mycket att göra – finns det väldigt mycket positivt arbete som går starkt framåt. Som jag sade inledningsvis kan vi i dag förmedla den goda nyheten om att delmålet faktiskt har uppfyllts. Vid årsskiftet var delmålet förstuds inte uppfyllt, men pengar, morot och piska fungerar alldeles utmärkt.

Frågan om digitalisering har varit uppe. Kulturministern tog också upp den. Den är en viktig framtidsfråga. Den skapar inte per automatik tillgänglighet, men den kan absolut användas i olika sammanhang. Vi tog med oss ganska många exemplar av den rapporten som ni kan ta del av. Den behöver vi diskutera vidare.

För att kunna leva upp till målen i regeringens funktionshinderspolitik till 2016 och de nationella målsättningar om tillgängliga webb- och e-tjänster som ska uppnås är vår bedömning att det behövs starka informations- och kompetensutvecklingsinsatser runt omkring i landet. Det ser vi som oerhört viktigt i relation till det som handlar om vårt arbete med kultursamverkansmodellen.

Därutöver finns det en stor sektor som är fria kulturutövare, som också ska ingå i arbetet. Det är ett stort mobiliserande, men det är mycket viktigt vilka signalvärden som kommer från kulturutskottet i det här arbetet. Där har ni gjort ett stort arbete under de senaste åren.

Per Lodenius: Det låter mycket positivt. Det har varit lite om inte jubel så i alla fall en del ryggdunkningar från panelen när det gäller vad man har åstadkommit inte minst inom Kulturrådet.

Mikael Wahldén, utredare från Handisam! Du har lite mer överblick över hela området när det gäller myndigheter och de delarna. Hur ligger kulturen till egentligen i jämförelse med andra områden när det gäller tillgängligheten?

Mikael Wahldén, Handisam: Jag vill börja med att tacka för inbjudan och för en utomordentlig rapport – välskriven, heltäckande och spännande att läsa.

När de 22 strategiska myndigheterna rapporterar den 15 mars har vi i Handisam två månader på oss, och sedan kommer *Hur är läget 2012?* respektive *Hur är läget 2013?* och därefter *Hur är läget 2014?*

I rapporten från maj 2013 skrev vi precis det kulturministern refererade till tidigare, att kulturområdet är lite grann av en shining star bland de tio samhällsområden där de 22 strategiska myndigheterna befinner sig. Men samtidigt är det viktigt att slå fast att det finns oändligt mycket kvar att göra även inom kulturområdet.

Förra året gjorde vi bedömningen att man på kulturområdet skulle kunna nå delmålen till 2016 på ett helt annat sätt än inom de andra områdena. Ett delmål av Kulturrådets tre har, som Benny nämnde nyss, uppfyllts.

Om en dryg månad gör vi antagligen bedömningen att vi är lite mer pessimistiska till att Kulturrådet når de två andra delmålen, såvida man inte gör precis det Benny nämnde, en ganska omfattande informations- och kompetenshöjning kring vad ett enkelt avhjälpst hinder innebär enligt plan- och bygglagen och vad tillgängliga e-tjänster egentligen är, vilka standarder man ska följa. Där krävs det ganska mycket fart.

Kulturrådet – om jag uppehåller mig vid dem först – är duktiga på att följa upp. Vi har fått en mycket klar bild av läget. Då ser vi också bristerna på ett sätt som vi inte riktigt kan se lika bra inom Riksantikvarieämbetets fält. Nu har Riksantikvarieämbetet brutit ned sina delmål. Det är bra, och nästa år kommer vi antagligen att ha en mycket mer preciserad bild även där.

Riksantikvarieämbetet har inte, som man påtalar, möjligheten att villkora sina bidrag på samma sätt som Kulturrådet gör med sina statsbidrag. Det hade varit önskvärt att man hade kunnat lägga på det beträffande de stora anslag som Riksantikvarieämbetet fördelar, inte som ett adderat perspektiv, för då blir det extra jobbigt, utan som ett integrerat perspektiv, ett funktionshindersperspektiv – då blir det inte jobbigt.

Riksantikvarieämbetet ska också ha stort beröm för att man har utvecklat sin bevarandesyn. Det är inte förbjudet att förändra kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Det är förbjudet att förvanska den. Det är en mycket viktig skillnad. Det har varit många missuppfattningar runt om i landet kring att man inte får göra förändringar i fastigheter. Många kulturverksamheter pågår ju i äldre fastigheter. Prata med Riksantikvarieämbetets representanter här i dag, så tror jag att de kommer att bekräfta vad jag säger.

Riksantikvarieämbetet har också tillsammans med oss och Naturvårdsverket gjort en handbok kring hur man kan arbeta med tillgänglighet i skyddade utomhusmiljöer. Den typen av material råder det stor brist på.

Vad som finns inom det här området är i första hand Handisams *Riv hindren*, med riktlinjer för tillgänglighet för statlig verksamhet. De är skrivna så att de ska fungera inom all statlig verksamhet. Det gör att det blir en viss generell nivå på dem. Här finns inget om tillgängliga utställningstexter, ingenting om hur man gör i en teater eller hur det ska fungera på ett bibliotek. Här behövs det mycket mer preciserade råd och riktlinjer kring vad tillgänglighet innebär inom kulturområdet, alltså på det sätt som Riksantikvarieämbetet har arbetat.

Det behövs också mycket tydligare resultatbedömningar, det som lyfts fram i rapporten. Det gäller alla de här samhällsområdena. Där är just Kulturrådet väldigt framåt och lite före, genom att man tittar mycket på effektmätningar. Det är väldigt mycket aktivitetsrapporter: Vi har gjort det här och det här. Men vad har det lett till? Har personer med funktionsnedsättning faktiskt märkt att det har gynnat dem?

Det ni nämnde med kommunerna är viktigt. Det är ute i kommunerna som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning verkligen genomförs. Kommunerna har genomförandansvaret för samtliga artiklar utom en. Det är väldigt viktigt att följa upp vad som händer i kommunerna. Handisam har nu tagit fram en kulturenkät. Vi provkörde den förra året. I år är det första gången vi kör en fullskalig mätning inom ett antal områden, varav kulturen är ett. Siffrorna kommer i *Hur är läget 2014?* Då presenteras de tillsammans med övriga siffror, så att det blir en samlad bedömning.

Det är illa med de statliga myndigheterna. Vad vi pratar om är ju inte något slags rocket science eller väldigt hög nivå, utan det är grundläggande tillgänglighet som vi pratar om, enligt *Riv hindren* och riktlinjerna.

Riksantikvarieämbetet och Kulturrådet omfattas av strategin för funktionshinderspolitiken. Sedan skapar de ett tryck på regionala och lokala aktörer. Men däremellan måste man säga att det finns en vit fläck. Det är de statliga verksamheter och kulturverksamheter som inte har direkt med de två strategiska myndigheterna att göra. Det är egentligen statliga myndigheter och institutioner men också stiftelser som får medel från staten där man borde kunna skapa ett tryck.

Vi sätter hårdare tryck och ställer hårdare krav på små, fria kulturaktörer ute i kommunerna än på de statliga aktörerna i den vita fläcken. Det är svårt med förtroendet och staten som förebild, så där skulle det behövas att vi hjälptes åt.

Avslutningsvis lite grann kring tillgänglighet: Vi har lyft upp och pekat på i rapporten att aktörsperspektivet är viktigt. Ibland frågar man: Finns det någon quick fix för att komma i gång med detta? Jag skulle vilja sticka ut hakan och säga att det finns det: Man kan anställa personer med funktionsnedsättning i en verksamhet eller engagera människor. Om man gör det kommer per automatik tillgängligheten att genomsyra verksamheten för kulturkonsumenterna. Om man börjar tvärtom, genom att bara tänka på konsumentledet, blir det inte lika naturligt. Det är faktiskt en vinn-vinn-situation att integrera och jobba på det sätt som Emilia beskrev tidigare.

Ines nämnde universell utformning. Det pekades ut tydligt i konventionen: i första hand generella åtgärder, inte adderade, att man har gjort något särskilt bredvid. Men det kan vara så att man ska göra särskilda verksamheter också – vi är inte på något sätt emot det.

Handisam byter namn den 1 maj, om ett par veckor, till Myndigheten för delaktighet. Vi förstärks och blir dubbelt så många. Det är väldigt spännande. I vår nya instruktion, som vi fick häromdagen, trycks det just på arbetet med universell utformning i första hand.

Jag vill också säga att barn med funktionsnedsättning måste lyftas fram. De riskerar att hamna mitt emellan den här konventionen, som på något sätt gärna handlar om vuxna med funktionsnedsättning, och barnkonventionen, som ofta handlar om barn utan funktionsnedsättning. Däremellan finns just barn med funktionsnedsättning.

Allra sist: Jag vill påstå att de som arbetar i en kulturverksamhet med funktionshindersfrågor och tillgänglighetsfrågor på ett smart sätt också är bättre rustade om sisådär 15 år, när Sverige tippas upp och ned och vi för första gången i vår historia får fler över 65 år än under 18 år.

Med tilltagande ålder kommer också funktionsnedsättningar. Sitter ni här i lokalen och funderar ”Det verkar spännande det där med funktionsnedsättning” och undrar hur det är kan jag säga: Det är bara att vänta – det kommer. Det är inte någon liten del, utan det är faktiskt en del av att vara människa och att åldras. Sakta men säkert kommer detta. Det är ett lite smart sätt att jobba med att vara förberedd på det som komma skall.

I förra veckan förhöordes Sverige för första gången i Genève kring den här konventionen. Rapporten har inte kommit tillbaka. Det blir naturligtvis ett spännande nästa steg att se hur FN bedömer vårt arbete. Det var inte så många frågor kring detta med kulturdelen, men det finns andra aspekter.

Per Lodenius: Vilken spännande panel vi har! Nu har alla fått tala, och jag ska lämna över till mina kolleger i uppföljnings- och utvärderingsgruppen, som ska få ställa lite frågor.

Det har kommit många synpunkter, men jag tror att alla fem har sagt något om att det är bra att rapporten har kommit och att den är bra och välskriven. Det tar vi åt oss i gruppen. Men självklart är det Peter Strand från utvärderings- och forskningssekretariatet som ska ha det mesta berömmet och även vårt kansli på kulturutskottet, som har jobbat mycket med detta.

Alla partier i kulturutskottet är representerade i utvärderings- och uppföljningsgruppen. Tyvärr kunde inte Bengt Berg från Vänsterpartiet vara här i dag, men alla övriga partier är representerade och kommer att få ställa var sin fråga till panelen. Panelen är lite oförberedd på frågorna, så det blir spännande att se hur ni svarar.

Lars-Axel Nordell (KD): Självklart gläder vi oss åt det gensvar som vi har fått och är naturligtvis lite stolta över att vi har gjort det här arbetet. Det är intressant att höra vad ni säger.

Det är ganska många år sedan vi började prata om att vi skulle ha ett tillgängligt samhälle. Min fråga till framför allt Benny Marcel är: När det gäller att själva funktionshindersaspekten har integrerats och ska integreras, vad innebär det för de statliga myndigheterna att den har integrerats? Innebär det att den prioriteras, att den tas för självklar? Det finns ju också en risk här. Vad kommer det att leda till?

Benny Marcel, Statens kulturråd: Ett kort svar skulle kunna vara att vi har gått från särlösningar, särskilda bidrag, till att säga att alla de bidrag vi har ska kunna användas för frågor som också rör förverkligandet av funktionshinderspolitiken, oavsett om det handlar om aspekten för, med eller av. När vi har satt in villkoren i de generella bidragen får vi också ett större genomslag. Danskompaniet Spinn prövas till exempel inte som en särskild verksamhet därför att man är en integrerad ensemble utan utifrån de konstnärliga kvaliteter som danskompaniet ger, också i mångfalden av utbud i Sverige.

Emilia nämnde inledningsvis den inspiration som kommer från England. Ibland vet vi inte riktigt vad som är möjligt att göra inom konstens och kulturens område. Därför är det viktigt att man inte låser sig för mycket i det som är det specifika: Så här ser det ut! Man vet aldrig riktigt hur det kan se ut.

Jag tror att vi träffades första gången på en stor dansfunkfestival på Skånes Dansteater som var internationell. För mig var det verkligen en ögonöppnare. Jag hade ingen aning om att man kunde tänka och producera dans på det sättet, av personer i professionella danskorporationer.

Jag tror helt enkelt att vår förmåga, vår kreativitet, vår fantasi måste användas och också måste användas som myndighet i förhållning till det vi faktiskt möter. Men det är det professionella vi har att titta på. Det här är en viktig kvalitet.

Tina Ehn (MP): Tack så mycket – det var intressant att höra er i panelen! När jag fick deltagarlistan såg jag Danskompaniet Spinn och gick in och tittade på er hemsida. Jag blev glad över det jag läste och det jag hör om vad som pågår där. Jag är nyfiken och intresserad.

I presentationen av er som är med i Danskompaniet Spinn läste jag om dig, Emilia. Jag läste att du har en konstnärlig masterutbildning i bland annat design. Men du har ingen dansutbildning, eftersom din rullstol har gjort att du inte har haft möjlighet att gå på de utbildningar som finns i Sverige. Jag blev både frustrerad och intresserad. Är det verkligen så?

Emilia Wärfff, Danskompaniet Spinn: Jag skadades när jag var fem år. Precis innan hade jag börjat med balett. Den första reflexion som jag hade när jag insåg att jag inte kunde röra mina ben längre var: Hur ska jag kunna klättra, och hur ska jag kunna böja upp mina ben högt? Den längtan fanns kvar under min uppväxt.

När jag i början av gymnasietiden ville utveckla de idéerna sökte jag i Växjö, som jag bodde i då. Där fanns det rullstolsbugg – och det är där det ofta stannar. Inom idrotten har man sedan 70-talet jobbat med Paralympics, och där finns en helt annan självklarhet om hur man kan delta i idrotten. Där- emot finns det ingen integrerad idrott, utan den är mycket särskild – handi- kappidrotten är en egen gren.

Jag hade andra konstnärliga intressen, så jag nöjde mig med att konstatera att jag inte ville jobba med rullstolsbugg, för det intresserade mig inte. Jag fortsatte att träna. Jag har alltid varit intresserad av att hålla min kropp vid liv så mycket det går.

Vi har här i dag tagit upp olika projekt som har genomförts. Ett sådant var att Friskis & Svettis hade fått pengar från Allmänna arvsfonden och genom- drivit något som hette Öppna dörrar, som man kan tycka är ganska självklart att det finns inom en stor friskvårdsorganisation. Det projektet var jättebra. Det fanns pass man kunde gå på som var integrerade för alla. Men deltagaran- talet var inte så stort, så det slutade med att vi var tre som återkom.

Då försvinner sådana verksamheter. När man sedan ringer till Friskis & Svettis och frågar om man kan gå på ett vanligt pass får man svaret: Nej, då kanske du kan köra på de andra deltagarna. Redan där, i den icke- professionella världen, finns det ett stort motstånd. Då kan man som individ känna: Om man inte ens kan utöva något på fritiden har man inte riktigt den energin att söka sig till de konstnärliga utbildningarna. Därför inriktade jag mig på konst och form, där de barriärerna inte alls finns.

Margareta Larsson (SD): Jag vill tacka för en saklig och föredömlig inled- ning av samtliga er som har kommit hit. Något som berördes var att väldigt många som är funktionshindrade och handikappade har rätt dålig ekonomi och är fattiga och därmed har svårare att tillgodogöra sig kultur.

Jag känner att det är viktigt att individen har makten över sina egna val när det gäller kulturlivet, så att det inte bara är något som kommer ovanifrån och styr, utan det ska komma underifrån. Jag hörde också att staten behöver göra mer, även om vi har gjort mycket bra hittills. Det behövs alltid mer.

På vissa håll har det pratats om en kulturpåse eller en kulturcheck. Det lå- ter intressant. Det skulle vara intressant om det kunde gälla människor inom handikapp- och funktionsnedsättningsområdet, för det är ju ingen homogen grupp utan en mycket heterogen grupp, och det finns väldigt mycket valmög- ligheter, utifrån vilka behov man har.

Man borde själv kunna söka efter vad man behöver, vilka kulturaktiviteter man är intresserad av att delta i, och man borde kunna söka specifikt om det är något som kostar pengar och man behöver färdtjänst eller behöver ledsaga- re – jag nämner bara några exempel. Det är något som staten skulle kunna bidra till. Då skulle vi kanske också kunna se någon form av utvärdering: Hur ser behoven ut? Man kanske skulle kunna kartlägga det lite mer.

Detta med subventioner till hjälpmedel och hörselsnäckor och annat: Jag tror att det kan variera från landsting till landsting, och jag är inte riktigt säker på hur det är med olika grupper i samhället som har funktionshinder.

Jag skulle vilja fråga Mikael Wahldén: Är detta med kulturcheck något som har kommit upp som ett intresse bland era föreningar?

Mikael Wahldén, Handisam: Jag tror möjligen att Jan-Peter eller Ines skulle kunna hänga på och svara också. Det ser olika ut med stöd och subventioner – det är ett särskilt paket. Det blir extra tydligt att kulturområdet är en del i en större helhet. Om man inte blir inkluderad eller delaktig i skolan som liten eller kan gå vidare i en relevant yrkesutbildning sedan, då har man sämre möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden, vilket skapar en sämre ekonomisk situation. Det finns liksom en hel kedja av förklaringar till detta med ekonomin. Om man ser över hela bredden har personer med funktionsnedsättning ofta sämre ekonomiskt läge.

Handisam gör ingen särskild bedömning när det gäller kulturområdet, om man på något sätt ska möta upp, mer än att vi har utgångspunkten att det ska vara på lika villkor. Det ska till exempel inte vara gratis entré för en person med funktionsnedsättning. Däremot är assistansdelen ett bekymmer, om man blir tvingad att betala för sin assistans.

Jag tror nästan att jag bollar frågan vidare, om det är okej, för jag vet att funktionshindersonsorganisationerna har synpunkter och kunskaper i frågan.

Jan-Peter Strömberg, Lika Unika: Om man ska ha hjälpmedel och motiven är kultur – om man också räknar sporten till kultur – säger landstingen ofta nej. Där finns definitivt ett problem. Kultur är inget prioriterat område inom landstingen.

Isak From (S): Jag vill tacka panelen för mycket bra dragningar. Vi som har suttit med och arbetat fram rapporten har haft ett gediget arbete med att få in så mycket som möjligt i den men även att avgränsa, för annars kunde det ha blivit hur stort som helst.

Rapporten lyfter bara införandet av kultursamverkansmodellen och att den har haft betydelse. Det är 20 län och regioner som är med. Alla är inte riktigt med – Stockholm har inte funnit det värt än. Vi får väl hoppas att även de går med.

Jag skulle vilja höra med Jan-Peter Strömberg och Ines Uusmann hur man som företrädare för ideella föreningar och organisationer upplever möjligheterna och svårigheterna att komma till tals i de regionala samråden.

Precis som vi hörde Benny Marcel rapportera är det de regionala samråden och utvärderingen av det arbetet som ligger till grund för bidragsgivning. Då är de ideellas möjlighet att komma till tals nödvändiga och viktiga.

Ines Uusmann, Handikappförbunden/HSO: Det ser lika olika ut som på alla andra samhällsområden. Om vi tar kommunerna först har en hel del kommuner nu förstått att detta inte längre är en fråga för socialnämnderna, utan man börjar närma sig kommunstyrelsens ordförande. Det får en helt annan effekt.

När det gäller den regionala delen är det fortfarande väldigt mycket en fråga för hälso- och sjukvårdsnämnden. Som jag ser det är detta ett problem, för då blir det en tycka-synd-om-fråga. Det vill vi inte veta av.

Jan-Peter Strömberg, Lika Unika: Jag kan hålla med om vad Ines Uusmann säger. Jag tror dock att de flesta, antingen man jobbar regionalt, lokalt eller centralt, upplever att när man kommer som intresseorganisation får man känslan av att det dras en suck av oro för att det ska komma ett krav.

Jag tycker att det är ett viktigt perspektiv här att de flesta som har olika typer av funktionsnedsättning upplever att de är till besvär. Jag kan ta mig själv som exempel. Om man är hörselskadad och ska delta i ett sammanträde eller en kulturgrej måste man kolla om det finns en slinga och om den fungerar. Därmed har man behövt tala om att man är hörselskadad. Man måste börja med det.

Det är likadant om man är rullstolsanvändare. Då måste man kanske till och med börja hemma. Kommer jag över huvud taget in? Som svar på din fråga vill man skapa förändringar, men det är inte självklart att det möts på ett positivt sätt. Det ses som ett besvär och något krångligt. Där är attitydfrågorna viktiga.

Ines Uusmann, Handikappförbunden/HSO: En sak jag glömde är att vi också här har en kamp att föra om pengar. Om en människa som är i jobb och ska träffa en kommun som vill ha sina möten på dagtid inte kan få någon ersättning för förlorad arbetstidsförtjänst kan man lika gärna skicka PRO.

Anne Marie Brodén (M): Det har varit jättespännande att lyssna på er tillsammans. Det är glädjande att ni berömmar vår rapport. Vi har gjort flera olika, och varje gång tänker jag på hur viktigt det är att vi politiker ägnar oss åt både uppföljning och utvärdering. Det är naturligtvis också viktigt att vi sätter upp mål och har idéer om vad vi vill. Jag är väldigt glad att vi har kommit fram till att bristande tillgänglighet är diskriminerande. Det tycker vi alla i det här rummet, hoppas jag.

Jag lyssnade på RBU i går. De pratade om barns och ungas möjligheter att ta del av olika saker i samhället. Vi vet från Ungdomsstyrelsen och på annat sätt hur många av våra barn och ungdomar som är intresserade av kultur. Det är glädjande höga siffror. Naturligtvis nämns också att regeringens politik bygger på kultur för alla men också att alla barn och unga har rätt till kultur. Jag tycker att det är glädjande att Kulturrådet är så tydliga med att om man vill ha pengar följer det med vissa krav.

Vi har också andra delar: kommuner, regioner och landsting. Min fråga går till Benny Marcel: Vad kan vi göra för att sprida ert goda exempel att om ni vill ha pengar ska ni också leverera och framför allt förändra er inställning och syn när det gäller att bristande tillgänglighet är diskriminering och att kultur är till för alla. Det är viktigt att barn och ungdomar känner att det är på riktigt. De blir också vuxna och till slut även gamla.

Benny Marcel, Statens kulturråd: Jag tackar så mycket för frågan. Det är roligt att Kulturrådet får så mycket positiv feedback på de insatser vi har gjort. Vi har från myndighetens sida lyft fram att utvecklingen går alldeles för långsamt. Det har vi gjort såväl i vårt senaste budgetäskande och vår årliga rapportering av det strategiska sektorsuppdraget som i den senaste rapporten om digitalisering och tillgänglighet, som vi lämnar till regeringen i vår.

Vi har pekat på behovet av ökad finansiering till både de regionala institutionerna och det fria kulturlivet. Det är medel som vi vet kommer att ge stor utdelning vad gäller ett mer tillgängligt kulturliv.

Anne Marie Brodén lyfte fram en fråga från RBU som jag tycker är särskilt intressant och som var uppe på en konferens i Umeå för bara ett par månader sedan. RBU:s representant sade: Här har ni ett område kring digitalisering. Vi företräder en stor grupp barn och unga. Tänk om man kunde koppla ihop det som rör barnkultur med digitaliseringen. De insatser som kommer att göras där kommer man att få stor utdelning från. Att man kan koppla ihop barnkulturen, digitaliseringen och den nya tekniken utifrån ett tillgänglighetsperspektiv var en ganska ny tanke för nästan alla som satt i rummet. Den kom från RBU.

Om vi får möjligheter att kunna fortsätta med kompetens- och informationsinsatser på nationell nivå vet vi att kulturpolitiken är ett bra labb för att få utdelning i dessa frågor. Mikael Wahldén talade om shining star. Det går väldigt bra. Jag tycker att samverkan med funktionshindersorganisationerna på central nivå har varit väldigt bra. Vi brukar säga att det inte är någon harmonilära. Det är lite friktion, men det ska det också vara om det ska bli utdelning och utveckling.

Maria Lundqvist-Brömster (FP): Jag tackar för den korta tid jag har fått lyssna på panelen. Jag har varit hos ett annat utskott och kom därför sent. Jag har förstått att det har varit väldigt intressant.

Jag har en ganska kort fråga till Mikael Wahldén på Handisam. Efter 20 års diskuterande har vi äntligen fått en proposition om att bristande tillgänglighet ska ses som diskriminering. Jag har läst Handisams rapporter och har förstått att det finns en del att önska. Det har ni också nämnt. Kulturen är ändå the star, och det har hänt mycket inom tillgänglighetsarbetet.

Men jag skulle vilja höra om Mikael Wahldén tror att tillägget i diskrimineringslagstiftningen, att man ska se bristande tillgänglighet som diskriminering, kommer att sätta fart på tillgänglighetsarbetet. Vi har ju hållit på sedan år 2000.

Mikael Wahldén, Handisam: Som de flesta här i salen vet ligger det en lagrådsremiss, och sedan blir det kanske ett beslut i riksdagen före sommaren. Lagen finns alltså inte ännu, men tanken är att den ska göra det den 1 januari nästa år. Den är inte prövad, och jag är ingen jurist. Vi har inte gjort den typen av bedömning från Handisams sida.

Om man lägger denna kloss till de övriga klossarna är det en viktig markering med stort symbolvärde att få in den här delen i diskrimineringslagen. Det har nästan funnits något slags diskriminering inne i diskrimineringslagen genom att den inte har funnits med. Det har redan kommit synpunkter om att man undantar verksamheter. Verksamheter med färre än tio anställda och så vidare omfattas inte av lagen.

Om man bara tittar på Kulturrådets ena delmål om enkelt avhjälpna hinder i plan- och bygglagen handlar det om att ta bort en tröskel eller om att kontrastmarkera en glasruta. Det är väldigt små och billiga eller åtminstone skäliga insatser i förhållande till vem som äger fastigheten och annat. Det är ett slags hygiennivå. Den 1 juli i år har det funnits en lag i 13 år. År 2010 var ett politiskt mål, men enligt lagen har det sedan den 1 juli 2001 varit möjligt att lägga viten på den som inte åtgärdar detta.

Kulturrådets undersökningar från i vintras visar att endast 17 procent av dem som uppbär statsbidrag har åtgärdat enkelt avhjälpna hinder. Det innebär alltså lite tillspetsat att 83 procent av dem som uppbär statsstöd inom kulturen har sin verksamhet i olagliga lokaler. Där tror jag att diskrimineringslagen blir en viktig bit. Det är klart att den som i 13 år har underlåtit att åtgärda något får ytterligare en knuff i ryggen.

Det handlar dock fortfarande om skälighetsbedömningar. Det är en ganska rudimentär basnivå. Enkelt avhjälpna hinder gör inte på något sätt en byggnad tillgänglig, utan det är små saker utifrån byggnadens förutsättningar som åtgärdas.

Diskrimineringslagen gäller också andra delar. Nu hamnade jag i fysisk miljö som ett exempel. Men ja, vi välkomnar absolut lagen, och det ska bli spännande att se prövningen. Handisam har i alla yttranden under lång tid framhållit att det finns ett behov av att underlåtenheten att vidta åtgärder kommer fram.

Per Lodenius: Jag har en fråga. Innan jag ställer den vill jag be panelen att fundera lite grann på detta med för, med och av. Sedan får ni två meningar och 30 sekunder att avrunda med.

Jag vill ställa en fråga till Emilia Wärrf. Vi pratar mycket om funktionsnedsättning. Man diskuterar också vad definitionen av det är. Jag skulle hellre vilja att man ibland pratar om de funktionshinder man ska ta bort, för funktionsnedsättningen är ju inte något hinder om man tar bort hindren. Som professionell kulturarbetare använder man ofta den kunskap, den erfarenhet och de förutsättningar man har. Det är detta som skapar konsten och kulturen.

Du, Emilia, jobbar både som designer och som dansare. Skulle man, i stället för funktionsnedsättning och funktionshinder kunna prata om funktions-

förutsättningar? Jag menar att det du kan skapa är inte sådant som jag har någon förutsättning att skapa. Även om jag själv håller på med dans kommer jag aldrig att kunna vara en dansare som sitter i rullstol på samma sätt som du, därför att jag inte har den kunskapen och erfarenheten. Då blir det en funktionsförutsättning.

Det är samma sak när det handlar om design. Den erfarenhet och kunskap du har utifrån det vi kallar funktionsnedsättning blir en funktionsförutsättning i mycket av ditt skapande. Har jag rätt i det antagandet, eller är det bara en förhoppning eller en tro?

Emilia Wärrff, Danskompaniet Spinn: Nej, jag tycker att du har väldigt rätt, Per Lodenius. Jag kan ibland känna att jag har en förmån när jag får uppleva den här världen, som inte många får uppleva på det sättet. 20 procent av landets befolkning har något slags funktionsnedsättning.

Om jag tar del av kultur får jag se saker. Det är klart att det kan vara diskriminerande att gå in bakvägen ibland, men ofta får man se ett omklädningsrum eller en loge. Då kan man känna att det är en lite speciell ingång som bara jag får.

När det gäller mitt professionella utövande och det vi jobbar med i Spinn vill de andra dansarna, som inte har någon funktionsnedsättning, vara med där för att man kan börja från ett nolläge. Det är inte så mycket som redan finns ute på dansscenerna i dag. Vi kan experimentera som i ett labb. Vi jobbar mycket med tyngdpunkten mellan varandra, som är helt annorlunda när man har en kropp som till exempel jag har. Den är inte så linjär.

Per Lodenius: Det är väl vad det handlar om egentligen: att se allas förutsättningar. Nu ska vi se om ni har hunnit tänka ut något kort. Jag tänkte börja där vi avslutade era anföranden. Vi börjar hos Handisam.

Mikael Wahldén, Handisam: Vi på Handisam får ofta frågan: Vi har precis börjat. I vilken ända ska vi börja? Vad startar vi med? Vad ska vi göra först? Om man ska gå tillbaka till de tre suveräna begreppen kan man ta dem i omvänd ordning: av, med och för. Ta med någon med funktionsnedsättning från början i verksamheten. Med en process i omvänd ordning blir det goda förutsättningar att ha en bra verksamhet i slutledet.

Benny Marcel, Statens kulturråd: Det här tycker jag var den svåraste frågan. Utgångspunkten är att kulturen har tagit plats inom andra samhälls- och politikområden. Jag tror att vi måste använda den nya kunskapen i ljuset av för, med och av och se kulturella rättigheter som en mänsklig rättighet. Vi ska inte bara prata om de ekonomiska, sociala, civila och politiska rättigheterna i FN-dokumenterna utan också om de kulturella och vilken betydelse de kan ha.

Ines Uusmann, Handikappförbunden/HSO: Först har jag en favorithistoria. Apropå handböcker, som nämndes här tidigare, gjorde Riksantikvarieämbetet och Statens fastighetsverk en handbok för 15 år sedan när man skulle göra om landshövdingensresidensen och alla möjliga andra ställen. I den handboken finns en fantastisk bild. Det är Marstrands fästning, som är byggd för att man aldrig ska kunna ta sig in och inte ut heller, för den delen. Den hade man tillgänglighetsanpassat, och det var ett exempel på enkelt avhjälpna hinder. Det går om man tänker utanför boxen.

Sedan håller jag verkligen med Mikael Wahldén när han pratar om att det handlar om att ta in experterna, det vill säga de som har egna funktionshinder. Om man gör det får man en upplevelse som gör att man fattar vad det handlar om. Det är som när man tänker på feminism. Det är inte så himla olika, men det är en annan erfarenhet. Det är den som behövs.

Jan-Peter Strömgren, Lika Unika: Jag tror att jag talar för hela funktionshinderrörelsen: Det absolut viktigaste som riksdagen kan göra för att det ska fungera i kulturen är att ta bort avgränsningarna i diskrimineringslagstiftningen, som man nu behandlar i kammaren.

Det var som sagt positivt med rapporten och diskussionen. Vi ställer gärna upp på nya diskussioner.

Emilia Wärff, Danskompagniet Spinn: Att ta del av och att ha kultur för – det är så det börjar när vi är små: att vi kan inspireras av det som finns. Så började det för mig också. Jag såg någon använda sin kropp som man kan använda den fullt ut, och det gjorde att jag blev inspirerad att använda min kropp som jag inte kan använda fullt ut.

Jag tror att det är viktigt att vi som har en funktionsnedsättning träder fram och blir tydliga bilder så att det inte blir en grå massa av funktionshindrade som man känner är så många och vill och kräver så mycket. Jag tror att det är viktigt att vi blir tydliga individer så att man känner sig inspirerad att jobba med detta område.

Per Lodenius: Jag vill tacka panelen: Ines Uusmann från Handikappförbunden, Jan-Peter Strömgren från Lika Unika, Emilia Wärff, som jag vill kalla förebild i stället för dansare i det här fallet – det är ett bra epitet på dig, Benny Marcel från Kulturrådet och Mikael Wahldén från Handisam.

(Applåder)

Ulf Nilsson (FP): Det har varit ett väldigt givande och intressant samtal. Rapporten är ett resultat av riksdagens skyldighet att följa upp och utvärdera följderna av sina beslut. Jag tycker att det är bra att kulturutskottet beslutade att välja ett så viktigt och väsentligt område som allas tillgänglighet när det gäller funktionsnedsättning och så vidare som ett huvudtema i en sådan utvärdering.

Vi har haft stöd av vår egen utvärderingsgrupp men också av riksdagens forsknings- och utredningstjänst. Det här samtalet har på ett sätt blivit en utvärdering av riksdagens egen utvärdering. Jag är glad att så många av deltagarna verkar tycka att rapporten har varit intressant och viktig och att den spelar roll.

Vi har under samtalets gång fått en bild av problem, möjligheter och positiva och negativa sidor i politiken för tillgänglighet för alla. Vi har fått en bild av att om man ser det på lång sikt har en total samhällsförändring skett jämfört med längre tid tillbaka då vissa grupper och människor – funktionsnedsatta men också kvinnor – var helt borta och inte alls inkluderade. Där är det en total samhällsförändring. Samtidigt har vi hört exempel på ganska många hinder och svårigheter som fortfarande finns.

Det finns tre viktiga delar: Det är tillgänglighet för alla att kunna vara med och delta både fysiskt och intellektuellt. Det är att kunna vara med och skapa, vilket är kulturpolitikens mål. Kulturlivet blir rikare om alla människor, oavsett förutsättningar och eventuella funktionsnedsättningar, är med och skapar kultur. Det tredje och inte minst viktiga är kulturarvet. När vi går på våra museer och besöker utställningar och så vidare får vi inte glömma bort en viktig del av vårt samhälle och alla som har varit med och skapat det. När vi ser på historia bör vi till exempel reflektera över hur olika människors situation har varit i olika historiska miljöer.

Det finns många aspekter av detta, och jag tycker att mycket av det har kommit fram. Jag vill avsluta med att rikta ett stort tack till våra talare och våra paneldeltagare för ett mycket engagerat och kunnigt samtal. Vi känner oss alla inspirerade att arbeta vidare för ett inkluderande och rikt kulturliv.

BILAGA

Uppföljnings- och utvärderingsgruppens bedömningar i 10 punkter

1. Under lång tid har omfattande insatser genomförts för att öka tillgängligheten inom kulturområdet. Trots detta finns det mycket kvar att göra för att uppnå det kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet.
2. Det är viktigt att kraftfulla åtgärder sätts in för att undanröja hindren och göra kulturen tillgänglig för alla, både i fråga om deltagande och utövande.
3. Mer fokus behöver läggas på att personer med funktionsnedsättning ska betraktas som aktörer och inte bara som mottagare av kultur.
4. Det finns stora brister i den grundläggande tillgängligheten vid flera av de centrala kulturmyndigheterna.
5. Det omfattande arbete som pågår inom Statens kulturråds sektorsansvar är positivt men det finns samtidigt mycket kvar att göra. Det är positivt att Statens kulturråd kopplar kravet på handlingsplaner för ökad tillgänglighet till besluten om statsbidrag och att man tolkar det andra delmålet som att inga kulturaktiviteter bör äga rum i lokaler där enkelt avhjälpna hinder finns kvar.
6. De förbättringar inom Riksantikvarieämbetets (RAÄ) sektorsansvar som redovisas från länsstyrelserna och läns museerna är positiva och det är angeläget att den nya målstrukturen för RAÄ:s delmål följs upp.
7. Det är viktigt att myndigheter och andra aktörer möjliggör en fortsatt och långsiktig verksamhet för utvecklingsprojekt som har visat sig vara framgångsrika i tillgänglighetsarbetet.
8. Det är betydelsefullt att funktionshindersorganisationernas synpunkter får gehör och genomslag i myndigheternas verksamhet.
9. Haikuprojektets resultat är mycket positivt och det är viktigt att det arbete som har inletts får en fortsättning.
10. Det är viktigt att regeringen uppmärksammar de problem som har framkommit i denna uppföljning och redovisar hur arbetet med att åtgärda dessa problem fortskrider.

2011/12:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – En uppföljning
2011/12:RFR2	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om forsknings- och innovationsfrågor
2011/12:RFR3	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft
2011/12:RFR4	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Konstitutionsutskottets seminarium om en nordisk samekonvention
2011/12:RFR5	NÄRINGSUTSKOTTET eHälsa – nytta och näring
2011/12:RFR6	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Frågeinstituten som kontrollinstrument Volym 1 och 2
2011/12:RFR7	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna utfrågning på temat Missbruks- och beroendevård – vem ska ansvara för vad? torsdagen den 24 november 2011
2011/12:RFR8	TRAFIKUTSKOTTET Tillsynen av yrkesmässiga godstransporter på väg – En uppföljning
2011/12:RFR9	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning den 8 december 2011 om järnvägens vinterberedskap
2011/12:RFR10	KULTURUTSKOTTET Verksamheten vid scenkonstallianserna – En utvärdering
2011/12:RFR11	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Kunskapsöversikt om nationella minoriteter
2011/12:RFR12	UTBILDNINGSUTSKOTTET Rapporter från utbildningsutskottet Förstudie – utbildningsvetenskaplig forskning Breddad rekrytering till högskolan
2011/12:RFR13	SKATTEUTSKOTTET Uppföljning av undantag från normalskattesatsen för mervärdesskatt
2011/12:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning den 29 mars 2012 om framtida godstransporter
2011/12:RFR15	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Arbetsmarknadspolitik i kommunerna Del 1 Offentligt seminarium Del 2 Kunskapsöversikt
2011/12:RFR16	NÄRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om life science-industrins framtid i Sverige

2012/13:RFR1	FINANSUTSKOTTET Statlig styrning och ansvarsutkrävande
2012/13:RFR2	FINANSUTSKOTTET Utfrågningsprotokoll EU, euron och krisen
2012/13:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning den 29 mars 2012 om framtida godstransporter
2012/13:RFR4	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av vissa frågor inom landsbygdsprogrammet
2012/13:RFR5	FÖRSVARSUTSKOTTET FöU Forskning och utveckling inom försvarsutskottets ansvarsområde
2012/13:RFR6	CIVILUTSKOTTET Kontraheringsplikt vid tecknandet av barnförsäkringar
2012/13:RFR7	KU, FiU, KrU, UbU, MJU och NU Öppet seminarium om riksdagens mål- och resultatstyrning: vilka mål, vilka resultat?
2012/13:RFR8	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om gymnasiereformen
2012/13:RFR9	UTBILDNINGSUTSKOTTET Förstudier om – Förskolan – Utbildning för hållbar utveckling inklusive entreprenöriellt lärande
2012/13:RFR10	UTBILDNINGSUTSKOTTET Hur kan ny kunskap komma till bättre användning i skolan
2012/13:RFR11	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna seminarium om folkhälsofrågor onsdagen den 27 mars 2013
2012/13:RFR12	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Mogen eller övermogen? – arbetsmarknadsutskottets offentliga seminarium om erfaren arbetskraft
2012/13:RFR13	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om sjöfartens kapacitetsmöjligheter
2012/13:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om flygtrafikledningstjänsten – har vi landat i den bästa lösningen?
2012/13:RFR15	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om oredlighet i livsmedelskedjan
2012/13:RFR16	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om hur ny kunskap bättre ska kunna komma till användning i skolan
2012/13:RFR17	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om en fossiloberoende fordonsflotta

2013/14:RFR1	SOCIALUTSKOTTET Etisk bedömning av nya metoder i vården – en uppföljning av landstingens och statens insatser
2013/14:RFR2	KULTURUTSKOTTET Uppföljning av regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid
2013/14:RFR3	KULTURUTSKOTTET En bok är en bok är en bok? – en fördjupningsstudie av e-böckerna i dag
2013/14:RFR4	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om funktionshindersperspektiv i kulturarvet
2013/14:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET Hela resan hela året! – En uppföljning av transportsystemets tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning
2013/14:RFR6	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om ändring av riksdagens beslut om höjd nedre skiktgräns för statlig inkomstskatt
2013/14:RFR7	SKATTEUTSKOTTET Inventering av skatteforskare 2013
2013/14:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Ett förlängt arbetsliv – forskning om arbetstagarnas och arbetsmark- nadens förutsättningar
2013/14:RFR9	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vårdnadsbidrag och jämställdhetsbonus
2013/14:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Subsidiaritet i EU efter Lissabon
2013/14:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Utvärdering av skattelättnader för utländska experter, specialister, forskare och andra nyckelpersoner
2013/14:RFR12	UTBILDNINGSPOLITISKA UTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om PISA-undersökningen
2013/14:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna kunskapsseminarium om icke smittsamma sjukdomar – ett ökande hot globalt och i Sverige (onsdagen den 4 december 2013)
2013/14:RFR14	KULTURUTSKOTTET För, med och av – en uppföljning av tillgängligheten inom kulturen
2013/14:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om OECD:S handlingsplan mot skatte- baserodering och vinstförflyttning
2013/14:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Framtidens flyg

- 2013/14:RFR17 KONSTITUTIONSUTSKOTTET
Översyn av ändringar i offentlighets- och sekretesslagstiftningen
1995–2012
- 2013/14:RFR18 SOCIALUTSKOTTET
Socialutskottets öppna kunskapsseminarium om socialtjänstens
arbete med barn som far illa
- 2013/14:RFR19 UTBILDNINGSUTSKOTTET
Utbildningsutskottets seminarium om utbildning för hållbar utveck-
ling inklusive entreprenöriellt lärande